

ЖИТТЯ ТА ЙОГО СЕНС У РЕЦЕПЦІЇ СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ з досвіду науково-дослідницької роботи зі світової літератури

Педагогіка
ШКОЛИ

УДК 128-053.6:[37.016:82.0]

У статті проаналізовано досвід організації та проведення науково-дослідницької роботи зі світової літератури в Обласному гуманітарному ліцеї для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, розкрито проблему життя і його сенсу в літературно-філософських творах світової літератури в рецепції сучасних старшокласників.

Ключові слова: науково-дослідницька робота, анкетування, сенс життя, читацька рецепція, рефлексія.

Розглянута нами проблема науково-дослідницької роботи зі світової літератури має два теоретичних аспекти: *читацька рецепція* в сучасних старшокласників; *тема людського життя і його сенсу* в змістовому плані курсу світової літератури. Причому таке дослідження має декілька рівнів і, відповідно, суб'єктів, це ніби «дослідження (учня-дослідника) в дослідженні (учителя-керівника)». *Першим суб'єктом* (суб'єкт як читач/інтерпретатор твору) у цьому дослідницькому процесі читацької рецепції є автор досліджуваного твору, який став одним цілим із своїм витвором; *другим суб'єктом* є учитель світової літератури, ініціатор, керівник та організатор учнівської дослідницької роботи, *третьім* — учнівська аудиторія, що вивчає курс світової літератури, з якої згодом виокремлюється учень-дослідник, котрий є *четвертим суб'єктом*, він реалізує тему, вирішує завдання дослідження, здій-

снює опитування та анкетування, систематизує зібрані матеріали, узагальнює отримані результати, робить самостійні висновки. Саме цей суб'єкт дає свою інтерпретацію твору, здійснює аналіз читацької рецепції однокурсників, активізує їх сприйняття важливих для дослідження моментів твору, при цьому спонукає до рефлексії над проблемами сенсу життя людини, власного зокрема.

Науково-дослідницька діяльність учнівської молоді безпосередньо пов'язана з вирішенням творчого дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату і передбачає характерні для наукового дослідження етапи: визначення проблеми; ознайомлення з літературними джерелами, їх опрацювання;

**Людмила
ХІЛІНСЬКА**

Заступник директора по Обласному гуманітарному ліцею при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, викладач світової літератури, керівник секції світової літератури Вінницького територіального відділення МАН України

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2013

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з форм роботи з обдарованою молоддю є залучення її до науково-дослідницької діяльності, ключовим завданням якої є формування особистості юного дослідника, його зацікавленості науковим пошуком, створення в колективі інтелектуального клімату. Ця робота вибудована на основі принципу дитиноцентризму, що дозволяє всі форми навчання і виховання молоді максимально наблизити до конкретних здібностей особистості та її сутності. Шкільний курс світової літератури дає вчителю можливість створити ряд навчальних ситуацій, у яких можна було б активізувати пізнавальну діяльність та рефлексію учня над проблемами світу та свого місця в ньому.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема читацького сприйняття вивчається в межах рецептивної естетики, теорія якої зосереджена на проблемі сприймання художніх творів, їх впливу на читача-інтерпретатора. Проблема читача активно почала розроблятися в літературознавстві ще в 20-ті рр. XX ст. Художній твір є відкритою, багаторівневою структурою, яка орієнтована на реципієнта – читача/інтерпретатора. У системі «автор – твір – читач» важливим є вивчення читацької рефлексії та оцінки, адже в тексті твору від самого початку закладено функцію послання, в якому міститься потенційний читач.

СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ

Проблема сенсу людського життя є міжгалузєвою. До її вирішення зверталися філософи, психологи, педагоги, літературознавці. Зокрема К. Долгов розглядає розвиток західноєвропейської естетики від С. Кіркегора до А. Камю і в цьому контексті визначає проблему людини та сенсу її життя; Г. Вайзер вивчає проблему сенсу життя на засадах психології, аналізує її розуміння сучасними старшокласниками; Є. Волощук, Т. Денисова, О. Куціпко, Г. Сиваченко розглядають проблеми літератури екзистенціалізму, пропонують рекомендації щодо викладання світової літератури в загальноосвітній школі на засадах рецептивної естетики. Проблематику читача, адресата художнього слова, структури літературних творів досліджували М. Бахтін, Ю. Борев, М. Гей. Опираючись на праці О. Потебні, І. Франка, О. Білецького, проблему читацької рецепції розробляли Б. Кубланов, Г. Сивокінь, Р. Гром'як, В. Брюховецький, М. Ігнатенко та інші. Однак проблема читацької рецепції творів екзистенційної літератури та її розкриття в науково-дослідницькій роботі зі світової літератури є недостатньо вивченою, що й обумовило вибір теми даної статті.

МЕТА СТАТТІ. Розкрити проблеми життя та його сенсу в рецепції сучасних старшокласників на основі досвіду науково-дослідницької роботи зі світової літератури.

формулювання гіпотези дослідження, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення їх; формулювання висновків; конкретна суспільно корисна, масова чи природоохоронна робота учнів за результатами здійсненого дослідження [4, с.236–237].

Науково-дослідницька робота зі світової літератури базується, перш за все, на інтерпретації художнього твору, тобто такій дослідницькій діяльності, яка пов'язана з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілісністю вищого порядку.

Предметом інтерпретації можуть бути:

1) будь-які елементи літературного твору (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи і навіть окремі речення та слова), співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією;

2) літературний твір як цілість, коли у творі й поза ним відшуковується те завуальоване, приховане, що з'єднує всі компоненти в одне ціле і робить твір неповторним;

3) літературна цілість вищого порядку, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період [1, С.308].

Організація науково-дослідницької роботи зі світової літератури поєднує кон-

сультативно-скеровуючу роль учителя і самостійну творчо-пошукову роботу учня. Така діяльність передбачає певні *рівні*:

- під безпосереднім керівництвом учителя визначається тема, мета, завдання, етапи і терміни виконання дослідження, у конкретних формулюваннях назв розділів та підрозділів складається план роботи, обирається теоретико-методологічна база і методи, формулюється робоча гіпотеза;
- відповідно до визначеного плану учень самостійно здійснює навчально-пізнавальну, експериментальну та бібліографічно-пошукову роботу. При цьому консультації надаються керівником роботи за зверненням учня.

Слід зазначити, що ефективність учнівської науково-дослідницької роботи збільшиться, якщо її проводити в системі постійно діючого загальнолицейського наукового товариства або ж літературознавчого гуртка, лабораторії тощо. Під час виконання дослідження учні використовують бібліотечний фонд навчального закладу, районної бібліотеки, кабінету світової літератури, інтернет-видань, користуються фондами обласної наукової бібліотеки імені Тімірязєва.

Результати учнівської науково-дослідницької роботи зі світової літератури представлено у формі реферату, есе, індивідуальної творчої роботи з подальшим її презентаційним проєктуванням і захистом. Особливо слід відзначити необхідність використання змістового компоненту міжпредметних зв'язків у дослідженні зі світової літератури, зокрема в системі: „література – філософія”, „література – психологія”, „література – історія” тощо. При цьому ефективним є використання учнем-дослідником методів спостереження, анкетування, опитування своїх однолітків, представників інших вікових категорій, що виводить дослідження на міждисциплінарний рівень.

Учителю-керівникові науково-дослідницької роботи це допомагає виявити читацьку рецепцію творів світової літератури, зокрема проблеми життя людини та його сенсу у творах світової літератури; виконати в урочних та позаурочних формах роботи з дітьми виховні завдання; сформувати світогляд; навички особистісної та читацької культури.

Зміст науково-дослідницької роботи зі світової літератури визначений персоналіями, творами та ідеями, які увійшли до її скарбниці. Пошук мети і сенсу людського життя є однією з вічних проблем як для людства в цілому, так і для окремої людини. Над цією проблемою людина замислюється вже в ранньому підлітковому віці, коли починає усвідомлювати себе як особистість і коли постають перед нею питання: хто я? навіщо прийшов(-ла) у цей світ? для чого живу в цьому світі? Відповіді на ці питання молода людина шукає в собі самій, в інших людях, у літературі, історії, релігії, мистецтві, науці, повсякденні.

Проблема сенсу людського життя стала провідною у творчості Ф. Достоєвського, А. Камю, Ф. Кафки, Е.-М. Ремарка, Ж. - П. Сартра, Г. Сковороди, Е. Хемінгуей та ряду інших письменників, які здійснювали пошук відповіді на це питання у самій природі людини і тим, що є поза нею; у виявленні абсурдності буття; у Богові, надії, моралі, боротьбі, бунті тощо.

Художньо-філософські твори письменників-філософів максимально зорієнтовані на реципієнта, на його здатність до рефлексії, співпереживання та співучасті. Оповідь здебільшого ведеться від першої особи, як правило, це розповідач, якого читає нерідко ототожнює з автором. А в системі „автор – текст – читач” такий прийом дозволяє читачеві злитися з художньою реальністю твору.

Провідними методами дослідження проблеми сенсу людського життя у творах письменників-філософів та її читацької рецепції є ті, які ґрунтуються на основних положеннях теорії літератури і визначають специфіку та закономірності культурно-історичного розвитку літератури як форми суспільної свідомості та мистецтва слова. Однак засадничим теоретико-методологічним положенням для дослідження проблеми є розуміння літератури як вияву вічних, позачасових проблем людського буття. Це, у свою чергу, обумовлює проблему розуміння та інтерпретації художнього тексту в постійному зверненні до життєвого досвіду читачів-старшокласників. Використання методу анкетування з подальшою обробкою його результатів допомогло вповні зреалізувати мету науково-дослідницької роботи і поєднати пошукову роботу учня-дослідника та читацької учнівської аудиторії.

Таким чином формуємо мету науково-дослідницької роботи зі світової літератури: *на основі сприйняття художньої реальності літературно-філософських творів світової літератури виявити в читачів-старшокласників елементарну рефлексію, яка аналізує знання автора твору про життя, вчинки героїв тощо, та рефлексію, у якій той же читач-старшокласник усвідомлює власні думки і переживання щодо прочитаного, пізнаного про життя. Це допоможе не лише виявити читацьке сприйняття, рефлексію, але й виховати читацьку культуру, а також допоможе здійснити нове прочитання літературно-філософських творів Ф. Достоєвського, А. Камю, Ф. Кафки, Е.-М. Ремарка, Ж.-П. Сартра, Г. Сковороди, Е. Хемінгуея з позиції сьогодення, виявити розуміння сучасною молоддю проблеми сенсу людського життя.*

Проблема пошуку, виявлення і підтримки творчої особистості, яка в майбутньому може стати справ-

жнім дослідником, ученим за покликанням, перебуває в центрі уваги науково-педагогічного колективу Обласного гуманітарного ліцею для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського. У 2003 році в ліцеї було створено наукове учнівське товариство „Перспектива” Вінницького територіального відділення МАН України, в основу роботи якого покладено Державну програму „Освіта України XXI століття”, Закон України „Про освіту”, Закон України „Про загальну середню освіту”, Концепцію Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006 – 2010 роки, Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України „Про комплексну програму щодо залучення обдарованої молоді до наукових досліджень та розвитку МАН України”. Наукове ліцейське товариство „Перспектива” тісно співпрацює з Вінницьким територіальним відділенням МАН України. У складі ліцейського наукового товариства функціонує 5 відділень, зокрема філології та мистецтвознавства, а в ньому – секція світової літератури. При секції з ініціативи та під керівництвом автора статті з осені 2009 року і до сьогодні функціонує науково-дослідницька лабораторія читацької рецепції проблеми сенсу життя в літературно-філософських творах світової літератури. До роботи лабораторії шляхом ретельного підбору шороку залучаються щонайменше 5 учнів. За цей час кращі дослідження членів лабораторії пройшли випробування на I, II, III етапах Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України.

Таким чином накопичено значний досвід науково-дослідницької роботи зі світової літератури, зокрема в організації роботи лабораторії, дослідженні проблеми життя та його сенсу в читацькій рецепції сучасних старшокласників.

Роботи, які були допущені до захисту й отримали відзнаки на III етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України зі світової літератури, конкретизують ключову проблему лабораторії: „Сенс людського життя: гедонізм чи обов’язок? (за романом О. Уайльда «Портрет Доріана Грея»)» (2010 р., учениця 11 класу Стельмашук К.); „Сенс людського життя: абсурд чи боротьба? (за творами А. Камю)» (2011 р., учениця 11 класу Таран С.); „Філософія оптимістичної старості в повісті-притчі Е. Хемінгуея «Старий і море»» (2012 р., учениця 11 класу Стасюк Д).

Виявлення та обґрунтування читачької рецепції сучасними старшокласниками, аналіз тих чи інших аспектів проблеми життя та його сенсу в різних авторів світового рівня здійснюється на основі спостереження, опитування та анкетування читачів.

Так, наприклад, анкета, запропонована Стасюк Д. в роботі «Філософія оптимістичної старості в повісті-притчі Е. Хемінгуея „Старий і море» (2012 р.), через звернення до життєвого досвіду старшокласників та з опорою на вирішення проблеми старості в повісті-притчі Е. Хемінгуея „Старий і море» мала на меті виявити ставлення сучасної молоді до проблеми старості в межах альтернативи: песимізм – оптимізм. Встановлено, що проблема старості та сенсу людського життя в цілому і мети влас-

ного зокрема хвилює сучасних старшокласників: 100 відсотків опитаних учнів відповіли позитивно на запитання анкети.

Література завжди була і залишається школою життя для молоді людини, а літературні герої сприймаються як реальні люди, добрі знайомі, дарма що жили вони в різні часи з тими, хто читає історію їхнього життя та їхньої епохи в художній

Учні ліцею під час урочистого відкриття III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України

К. Стельмашук, учениця 11Б класу під час нагородження дипломом

реальності літературного твору. А тому у відповідь на запитання: „Кого з літературних героїв ти назвав(-ла) би щасливою або нещасливою людиною? У чому її щастя або нещастя?” – було сказано: „Дон Кіхот, Том Соєр, маленький Принц теж є щасливими. Том убачає щастя в сонячному, радісно-бешкетливому, безтурботному світі дитинства. Маленький принц з однойменної казки-притчі є втіленням краси чистих людських взаємин, почуттів. Вони для нього – своєрідне щастя. Мандри в пошуках справедливості, романтизм для Дон Кіхота є станом щастя його душі”. Однак лише 26 відсотків опитаних старшокласників вважають старого Сантьяго щасливою людиною, 31 відсоток – має протилежну точку зору; і аж 43 відсотки опитаних не знають відповіді на поставлене запитання. Незважаючи на це, усі опитані назвали образ старого Сантьяго як такий, що подобається найбільше і „щастя якого в оптимізмі, боротьбі з негараздами життя, перемозі над своєю немічністю”. 72 відсотки реципієнтів вважають, що важко відповісти на запитання про те, які переваги має юність перед старістю, а старість перед юністю, оскільки як один, так і другий період життя людини має свої радості й печалі. Усі опитані розуміють, що життя – це шлях із дитинства в старість, і вважають, що бути юним нелегко, бо в цей період відчувається *нестача сміливості, впевненості при вирішенні проблеми, брак життєвого досвіду, імовірність неправильного життєвого вибору, фатальної помилки*. Однак для 94% респондентів юність наповнена оптимізмом, і лише 6 відсотків із загальної кількості співвідносять „оптимізм” і „старість” як альтернативні. 56% опитаних вважають, що старість обтяжує, ускладнює життя людини; 40% – що робить його осмисленим, змістовним; і лише 4 відсотки стверджують, що старість може бути радісною і щасливою. Для 80% опитаних „бути старим” означає бути гордим за прожиті роки, виробити силу характеру, досягти духо-

вного самовдосконалення, стати вірною людиною; для 12% старість – це хвороби, відвідування поліклініки, інтенсивне спілкування з лікарями, самотність; 8% сучасних молодих людей відчувають страх перед старістю.

У межах дослідження було важливо встановити ті цінності і пріоритети, які визначають мету життя старшокласників, які сьогодні представляють майбутню генерацію української інтелігенції; визначити ставлення молодих людей до проблеми старості. Нами з'ясовано, що 100% опитаних пов'язують визначення мети власного життя із самопізнанням та самореалізацією, причому вислів „пізнати себе” розуміють як пізнання в період юності (під час навчання в ліцеї) своїх фізичних та інтелектуальних можливостей, вивчення свого характеру, нахилів і здібностей, розвиток себе як особистості, готової до здобуття освіти, самовиховання, професійного становлення, створення сім'ї тощо. А тому 80% респондентів вважають період юності відповідальним для всього подальшого життя, визначають його не тільки як час безтурботних розваг, веселощів і мрій, але й активного навчання, самовдосконалення.

У своєму найближчому оточенні старшокласники бачать щасливу старість близьких людей і рідних. Для багатьох це – власні батьки, бабуся, дідусь, улюблений учитель та інші.

Тож закономірно, під впливом художньої літератури, навколишньої дійсності більшість опитаних (80%) не протиставляє юність і старість як періоди оптимістичного чи песимістичного настрою, а прагне вибудувати свої стосунки зі старшим поколінням як діалог, переймати досвід і знання, уміти давати і гідно приймати опіку і турботу, справлятися з розчаруваннями юності, не боятися старості.

Таким чином, виокремлення мотиву старості в повісті-притчі Е. Хемінгуея „Старий і море” як провідного доповідає сучасним старшокласникам усвідомити період власної юності як шлях до „оптимістичної”,

„щасливої” старості. У цьому полягає велике виховне й пізнавальне значення повісті-притчі Е. Хемінгуей „Старий і море”.

У висновках до науково-дослідницької роботи „Сенс людського життя: гедонізм чи обов’язок? (за романом О. Уайльда «Портрет Доріана Грея»)» Стельмашук К. на основі проведеного анкетування зазначає, що „людина може досягнути щастя, отримати насолоду від власного життя, відчути гармонію із собою і світом навколо себе. Для цього людині лише потрібно допомогти зрозуміти, що джерело насолоди – у ній самій, у її душі і серці, а не поза ними: ні в багатстві, ні в посадах, ні в дорогих речах, ні в наркотиках, ні в алкоголі тощо. Отже, можна бути одночасно гедоністом і людиною обов’язку – усе залежить лише від того, в чому бачити і знаходити джерело задоволення”.

У роботі „Сенс людського життя: абсурд чи боротьба? (за творами А. Камю)” Таран С. зацентрувала увагу на таких запитаннях анкети: „Хто, на твою думку, із персонажів творів А. Камю («Сторонній», «Чума», «Міф про Сізіфа») є щасливою людиною? У чому її щастя?»; „Чим нехтував пан Мерсо («Сторонній») у своєму житті? Чому?»; „Чому А. Камю вважає Сізіфа щасливим (А. Камю «Міф про Сізіфа»)»?; „Які ситуації свого життя (чи життя спільноти) ви могли б назвати межовими?»; „Чи можна назвати життя абсурдом? Чому?»; „Що означає для тебе слово «надія»? Хто (або що) дає тобі надію в житті?»; „Що наповнює життя людини смислом?»; „Продовж думку: «Бути щасливим – це...»»; „Продовж думку: «Виконати свій головний обов’язок у житті – це...»”. Відповіді старшокласників показали, що 4% опитаних назвали пана Мерсо персонажем, який подобається читачам, при цьому вказали такі його характеристики: „говорить те, що думає і відчуває”, „викликає жаль і співчуття”; 20% назвали ім’я доктора Ріє: „лікар-професіонал, відданий своїй

справі”, „виконує свій професійний обов’язок в умовах епідемії чуми”; 30% Жана Тарру: „ніколи не зраджує своїм переконанням та ідеалам”; 20% – Сізіфа: „життєлюб”, „чинить спротив волі богів”, „знаходить у своїй душі підстави бути щасливим і в пеклі”; 26% опитаних не назвали нікого з персонажів. 60% реципієнтів назвали Сізіфа, Жана Тарру, доктора Ріє, журналіста Рамбера щасливими людьми, оскільки пройдене ними життя є результатом їхнього усвідомленого вибору. 30% опитаних вважають, що пан Мерсо нехтував у своєму житті можливістю обирати інший шлях, щось змінити, жив бездумно – „плив за течією”, не шанував закон; 100% переконані, що, якби пан Мерсо не був „стороннім” щодо себе і світу, він би не вчинив злочин, не помер на гільйотині, і мав би шанс щось змінити.

Усі 50 опитаних старшокласників (100 відсотків) замислювалися над метою власного життя і вважають, що перебували в межових ситуаціях. Такими ситуаціями 90% назвали пережиту епідемію вірусної пневмонії (осінь – зима 2009/2010 рр.), було названо також: „нещасливе кохання, яке змусило щось змінити в собі”, „страх завагітніти”, „думка про самогубство”, „неприємності в школі”, „непорозуміння з батьками”, „самотність”, „страх смерті” тощо. Цікавим є те, що 48% опитаних старшокласників згодні з твердженням, що життя абсурдне, „тому що людина смертна”, „ми всі народилися, щоб померти” тощо; 30% дали відповіді: „я вірю в Бога і в безсмертя душі”, „я народився, щоб жити вічно, народити дітей, залишити результати своєї праці”, „я народжу сина, викопаю криницю, посаджу дерево і збудую хату”; 10% не замислювалися над цим запитанням; 12% не відповідали на запитання. 40% опитаних шукають надію та опору в житті в підтримці батьків; 36% мають надію на Бога; 18% – сподіваються лише на себе і свої сили; 6% опитаних відповіли „ніхто” і „ніщо”. Для 30% реципієнтів життя не має сенсу („треба просто жити”);

30% дали відповідь: „віра в Бога і його волю”; 20% вказали на обов’язок; 10% – на очікування щастя, радості, задоволення; наступні 10% пов’язують сенс життя з можливістю реалізувати себе. Для 60% опитаних бути щасливим означає „не боятися смерті”, „не думати про смерть”; 30% пов’язують щастя із матеріальним задоволенням („мати все, чого хочеш”); 10% називають щастя миттєвим станом, який може виникнути (або не виникнути) у будь-який момент життя.

Для 90% опитаних виконати свій головний обов’язок у житті означає „жити”, „пізнати і реалізувати себе”, „зберегти і зміцнити здоров’я”, „продовжити життя в дітях”, „здобути професію, працювати, щоб забезпечити майбутнє собі і дітям”, „гідно померти”.

Висновки. Узагальнюючи наш досвід науково-дослідницької роботи зі світової літератури, зазначаємо, що *осно-*

вною ідеєю її організації та проведення впродовж останніх років є проблема життя та його сенсу в рецепції сучасних старшокласників. Інноваційну значущість має поєднання літературознавчої дослідницько-пошукової роботи з філософсько-світоглядною проблематикою, що дозволило в прочитанні творів світової літератури максимально активізувати рефлексію учнів щодо проблем життя і його сенсу. У розробці методики проведення учнівської науково-дослідницької роботи зі світової літератури та в конкретизації зазначеної проблематики ми опиралися на технології особистісно орієнтованого навчання і виховання, зокрема на технологію формування творчої особистості, навчання як дослідження, проектну технологію, технологію „Створення ситуації успіху” (за А. Белкіним), педагогічну технологію аналізу персонажа – образу епічного твору.

Варто зазначити, що в процесі науково-дослідницької роботи зі світової літератури відбувається підвищення пізнавальної активності особистості, спонукання до творчості, виховання життєвої і соціальної компетенції молоді людини, пізнання життя та пошук сенсу власного буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром’яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – 752 с.
2. Обласний гуманітарний ліцей: шлях у десять років 2001-2011 / Вінницька обласна рада; Обласний гуманітарний ліцей для обдарованих дітей із сільської місцевості при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського; редкол.: В.П. Андрущенко (голова); П.Н. Савчук та ін. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 200 с.
3. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Пустовіт Г.П. Дослідницька діяльність дітей та учнівської молоді // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002.

Людмила Хилінська

Жизнь и его смысл в рецепции современных старшекласников (из опыта научно-исследовательской работы по мировой литературе)

В статье анализируется опыт организации и проведения научно-исследовательской работы по мировой литературе в Областном гуманитарном лицее при Барском гуманитарно-педагогическом колледже имени Михаила Грушевского, раскрывается проблема жизни и ее смысла в литературно-философских произведениях мировой литературы в рецепции современных старшекласников.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, анкетирование, смысл жизни, читательская рецепция, рефлексия.

Ludmyla Khilinska

Life and its Sense in Reception of Modern Senior High School Students (from the Experience of Scientific and Research Activity on World Literature)

The experience of organization and implementation of the research activity on the World Literature classes is analyzed. The research is based on data from the Regional Humanitarian Lyceum for Talented Youth from the rural areas. (The lyceum is a part of the Humanitarian Pedagogical College of Bar named after M. Hrushevsky). The problem of life and its sense in the literary and philosophic work of world literature in the perception of modern senior high school students are revealed as well.

Key Words: scientific and research work, survey, the meaning of life, reader's reception, self-reflection.